

Dr inż. Seweryn Tchórzewski
Mgr inż. Marzena Podgórska
Wydział Organizacji i Zarządzania
Politechnika Śląska

Nowatorskie rozwiązania w obszarze ekonomii społecznej na przykładzie projektu PI-PWP CouveusePL

Streszczenie

W artykule przedstawiono innowacyjne rozwiązania z zakresu ekonomii społecznej oraz aktualne tendencje panujące na rynku pracy w Polsce. Scharakteryzowano projekt PI-PWP CouveusePL jako przykład wypracowania nowatorskiego modelu wsparcia osób bezrobotnych, przedstawiając jego kluczowe aspekty oraz problemy pojawiające się w trakcie jego realizacji. Wskazano na dobre praktyki i rozwiązania uzyskane dzięki realizacji projektu.

1. Wprowadzenie

Funkcjonowanie rynku pracy w Polsce w ciągu ostatnich kilku lat nie podlegało żadnym drastycznym zmianom. Spośród działających wg. stanu na 30.09.2013 roku 4 055 884 zarejestrowanych podmiotów gospodarczych 95,6 % stanowią mikrofirmy (zatrudniające od 0 do 9 osób) [1, tablica 1]. Takie rodzaje działalności stanowią bazę dla funkcjonowania całej gospodarki krajowej. Z drugiej strony sfera bezrobocia to ciągle duży problem społeczny – łączna liczba bezrobotnych w II kwartale 2013 roku wynosiła ponad 2,1 mln osób (w tym kobiety to ponad 1,06 mln, mężczyźni to ponad 1,04 mln osób). Średnia stopa bezrobocia, wynosząca w skali całego kraju 13,5%, jest bardzo zróżnicowana, ale nawet w tych regionach kraju, które uznajemy za miejsca o niskiej stopie bezrobocia (województwa wielkopolskie, mazowieckie, śląskie oraz małopolskie) wynosi ono około 10 – 11 % [2, str. 13]. Oznacza to, iż wciąż stoimy przed problemem, jakim jest duża liczba osób nie będących w stanie samodzielnie się utrzymać.

Aktywizacja osób bezrobotnych to jedno z działań realizowanych przez Urzędy Pracy. W 2011 roku na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu wydatkowanych zostało z Funduszu Pracy 179,6 mln zł, z czego 31 % (45 mln zł) zostało przeznaczonych na podjęcie działalności gospodarczej oraz wyposażanie i doposażanie stanowisk pracy [3, str. 81].

Spośród różnych form aktywizacji osób bezrobotnych (szkolenia, prace interwencyjne, prace społecznie użyteczne, roboty publiczne, dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej) to właśnie dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej uznawana jest za najtrwalsze działanie – ponad 20 % uczestników po upływie minimum 7 miesięcy od momentu zakończenia wsparcia nadal było zatrudnionych - pozostałe formy wsparcia uzyskują znacznie niższe wskaźniki trwałości [4, str. 12 i 13].

Skuteczność tej formy aktywizacji osób bezrobotnych, w porównaniu do innych rozwiązań, dała asumpt do podjęcia działań, mających na celu wypracowanie nowego rozwiązania, pozwalającego na zwielokrotnienie tego efektu, rozumianego jako zwiększenie prawdopodobieństwa założenia oraz długotrwałego funkcjonowania zakładanych przez bezrobotnych firm. Działania te, prowadzone w przyszłości przez organizacje obszaru ekonomii społecznej (stowarzyszenia, spółdzielnie socjalne), powinny przynieść korzyść w postaci sprawdzonego modelu wsparcia osób bezrobotnych.

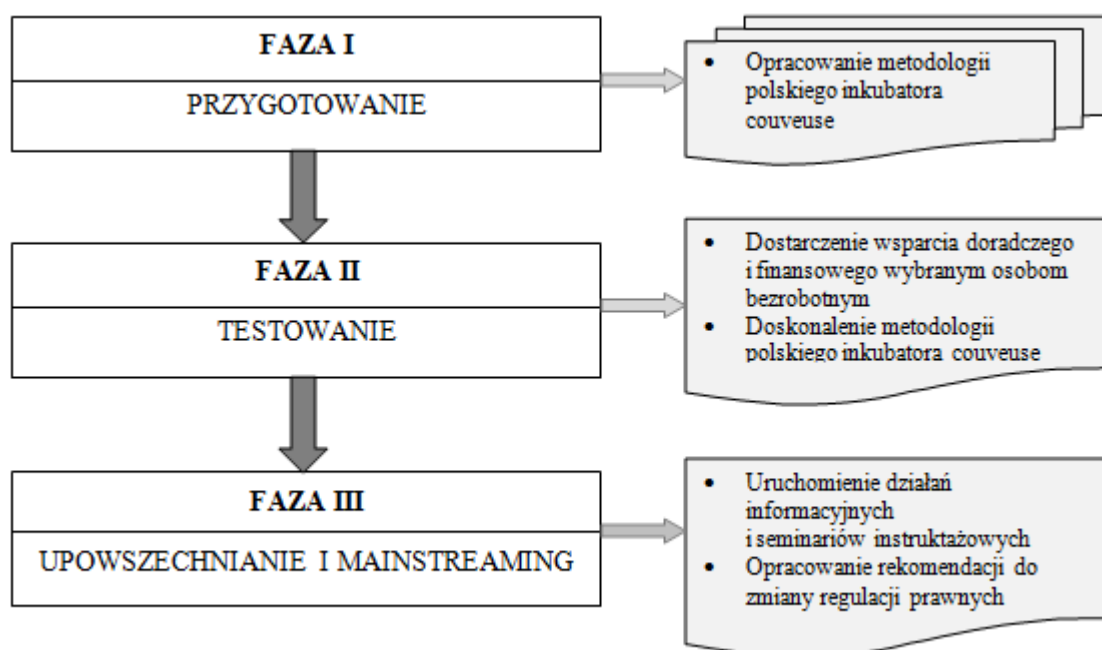
2. Charakterystyka projektu PI-PWP CouveusePL (na podstawie [5])

Projekt PI-PWP CouveusePL to projekt innowacyjny, realizowany w ramach współpracy ponadnarodowej. Liderem projektu jest Stowarzyszenie Współpracy Regionalnej z Katowic (SWR), natomiast wsparcie merytoryczne dla projektu dostarczają dwie francuskie organizacje: Union des Couveuses (Paryż) i Couveuse Interface (Marsylia). Ponadto w projekcie bierze udział polski partner – Powiatowy Urząd Pracy w Zabrze. Realizacja przedsięwzięcia współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (Działanie 6.1.1. Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki) oraz budżetu RP.

Celem projektu PI-PWP CouveusePL jest poprawa jakości wsparcia udzielanego osobom bezrobotnym w zakresie rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej poprzez adaptację i dostosowanie francuskiego modelu Couveuse do polskich realiów prawnych, gospodarczych i społecznych. Produkt finalny uzyskany w ramach realizacji projektu PI-PWP CouveusePL zakłada bowiem umożliwienie osobom planującym podjęcie działalności gospodarczej, stawianie swoich „pierwszych kroków” na rynku pracy poprzez tzw. „działalność gospodarczą na próbę”, czyli poprzez przetestowanie określonej działalności pod kierunkiem i opieką doradców inkubatora. Zastosowanie jednak takiego rozwiązania w praktyce wymaga najpierw przetestowania metodologii i narzędzi inkubatora typu CouveusePL w polskich realiach prawnych. W tym celu, w ramach projektu udzielone zostało wsparcie 7 uczestnikom projektu, pragnącym sprawdzić swój pomysł na biznes,

a w przypadku powodzenia, zarejestrować działalność gospodarczą. Ponadto, aby efekty projektu mogły być szeroko stosowane, konieczne było upowszechnienie wiedzy na temat metodologii i narzędzi inkubatora typu CouveusePL wśród publicznych i niepublicznych instytucji rynku pracy oraz włączenie ich do codziennej praktyki tych podmiotów.

Rozpoczęcie projektu nastąpiło 16.12.2011 r., a jego zakończenie planowane jest na 30.09.2014 r. Projekt, zgodnie z zasadami obowiązującymi w projektach innowacyjnych testujących, finansowanych w ramach PO Kapitał Ludzki składa się z trzech faz: przygotowania, testowania oraz upowszechniania i mainstreamingu, co przedstawiono na rys 1. Dodatkowo, na rysunku, wskazano główne zadania poszczególnych faz.

Rys. 1 Fazy realizacji projektu PI-PWP CouveusePL

Źródło: opracowanie własne

Przesłanki skłaniające do podjęcia realizacji projektu i chęci osiągnięcia postawionego w nim celu były następujące:

- potrzeba wypracowania rozwiązań w zakresie problemów braku zatrudnienia dla osób zainteresowanych rozpoczęciem prowadzenia własnej firmy, a tym samym zwiększenia skuteczności wsparcia tych osób,
- zwiększenie efektywności wydatkowania publicznych środków na wspieranie rozpoczynania i prowadzenia działalności gospodarczej,
- konieczność opracowania skutecznych rozwiązań umożliwiających ograniczenie ryzyka porażki, ponoszonego przez osobę rozpoczynającą działalność gospodarczą - utrata statusu osoby bezrobotnej i jednocześnie brak praw do świadczeń (ubezpieczenie

zdrowotne, zasiłek) w przypadku osób bezrobotnych czy poszukujących pracy, niepozostających w zatrudnieniu.

- nieadekwatne kompetencje osób wspomagających przygotowanie osób bezrobotnych do podjęcia działalności gospodarczej, a potem biorących udział w ich ocenie – standardem jest tutaj angażowanie w te procesy doradców zawodowych, którzy nie posiadają praktycznych doświadczeń z samodzielnego prowadzenia działalności gospodarczej,

Biorąc pod uwagę powyższe, innowacja, która będzie wynikiem omawianego projektu, ma być odpowiedzią na potrzeby zwiększenia skuteczności i efektywności wsparcia udzielanego osobom bezrobotnym, które chciałyby rozpocząć działalność gospodarczą. Ponadto proponowana innowacja ułatwi osobom bezrobotnym usamodzielnienie się poprzez obniżenie ryzyka, związanego z rozpoczęciem działalności gospodarczej.

Innowacyjność produktu finalnego projektu PI-PWP CouveusePL opierająca się na wprowadzeniu nowego standardu w organizacji działań związanych z wspieraniem inicjatyw gospodarczych osób bezrobotnych, charakteryzuje się:

- poszerzeniem zakresu wsparcia beneficjentów o „trening w prowadzeniu działalności” nadzorowany przez inkubator;
- indywidualizacją wsparcia – indywidualny plan wsparcia oraz indywidualny doradca – trener prowadzący podopiecznego w drodze do samodzielnego funkcjonowania na rynku;
- zastosowaniem procesowego podejścia w organizacji działalności inkubatora;
- uwzględnieniem w systemie organizacyjnym inkubatora procesów ciągłego doskonalenia;
- włączeniem do zakresu działalności tworzenia i utrzymywania powiązań z interesariuszami inkubatora (m.in. z instytucjami rynku pracy i pomocy społecznej).

3. Trudności podczas realizacji projektu PI-PWP CouveusePL¹

W trakcie realizacji projektu zidentyfikowano szereg problemów, które należało rozwiązać, tak, aby możliwe było stosowanie opracowanego rozwiązania w warunkach krajowych. Poniżej zaprezentowane zostały najważniejsze z tych problemów wraz z ich rozwiązaniem.

¹ Opracowano w oparciu o wywiady przeprowadzone z pracownikami SWR, doradcami oraz ekspertami uczestniczącymi w realizacji projektu PI-PWP CouveusePL

Problem utraty przez uczestników statusu bezrobotnego

Podczas charakterystyki projektu zwrócono uwagę na przesłanki skłaniające do podjęcia projektu CouveusePL. Jedną z nich był problem utraty statusu osoby bezrobotnej i jednocześnie braku praw do świadczeń (ubezpieczenie zdrowotne, zasiłek). W przypadku omawianego projektu zagadnienie to rozwiązano poprzez skonstruowanie umów dwu lub trójstronnych z uczestnikiem projektu - osobą wyrażającą chęć rozpoczęcia działalności gospodarczej. Umowa dwustronna zawiązywana była pomiędzy uczestnikiem projektu a SWR. W ramach tej umowy bezrobotny tracił prawo do zasiłku, jednakże miał zagwarantowane prawo do ubezpieczenia oraz dodatkowo przysługiwało mu stypendium szkoleniowe, w kwocie zbliżonej, bądź wyższej od zasiłku. Stypendium szkoleniowe uczestnik otrzymywał za udział w szkoleniach przygotowujących go do prowadzenia działalności gospodarczej. Minimalna ilość godzin szkoleniowych to 25 h tygodniowo. Z kolei umowa trójstronna zawiązywana była, prócz uczestnika projektu i SWR, dodatkowo z Urzędem Pracy. W jej przypadku uczestnik projektu nie tracił statusu osoby bezrobotnej lecz otrzymywał zasiłek i posiadał obowiązkowe ubezpieczenie zdrowotne.

Problem znalezienia kandydatów na uczestników projektu

W przypadku omawianego projektu odpowiedni dobór jego uczestników jest kluczowym czynnikiem jego sukcesu, stąd też proces doboru odpowiednich osób do projektu był bardzo czasochłonny, a zarazem pracochłonny. Rekrutacja uczestników do projektu przebiegała w kilku etapach. Podczas tego procesu brano pod uwagę nie tylko uwarunkowania ekonomiczne, ale przede wszystkim motywacyjne. Problemem było znalezienie osób, które chcą prowadzić własną działalność i z niej się utrzymywać, a nie takie, które chciałyby otrzymać dofinansowanie. W wyniku I etapu rekrutacji wyłoniono 3 uczestników, spośród grupy 25 osób, z kolei w wyniku II tury udało się wyłonić 4 osoby z 44 chętnych do udziału w projekcie.

Problemy związane z przygotowaniem uczestników do rozpoczynania działalności

Z tego względu, iż proces rekrutacji przygotowano i przeprowadzono bardzo starannie, do projektu wybrano osoby zmotywowane, mające wizję własnego biznesu i wychodzące z inicjatywą. Problemem był brak wiedzy i doświadczenia z zakresu zarządzania działalnością od strony sformalizowania jej i stroną praktyczną. Konieczne było więc pogłębienie wiedzy z zakresu ekonomii, przedsiębiorczości, poruszania się po rynku i bycia konkurencyjnym. Bardzo istotne, w tym przypadku było nauczenie się bycia elastycznym - umiejętności

dostosowania się do warunków panujących na rynku i reagowania na zachodzące w otoczeniu zmiany. Podczas procesu rekrutacji starano się wybrać najbardziej rokujące oferty, co również miało sprzyjać rozpoczęciu działalności po maksimum sześciu miesiącach treningu.

Perspektywy uczestników na trwałość prowadzenia ich działalności

Mimo, iż podczas procesu rekrutacji wybierano najbardziej rokujące pomysły na biznes, bardzo trudno jest określić szansę na trwałość prowadzenia przez uczestników projektów ich działalności. Obecna dynamika rynku utrudnia jakiegokolwiek przewidywania co do trwałości prowadzenia działalności. Wybór osób, dla których założenie działalności jest jednocześnie pasją i źródłem zarobkowania, mocno zwiększa szansę na zaistnienie i trwałość na rynku. Dodatkowo do projektu wybierano uczestników, którzy planowali uruchomienie mało kapitałochłonnych biznesów, które nie wymagały dużych nakładów inwestycyjnych.

Aspekty prawne

W projekcie planowano dostosowanie do warunków polskich rozwiązań jakie funkcjonują w inkubatorach francuskich. Niestety nie było to możliwe bezpośrednio, a nawet mogło naruszać polskie prawo. W Polsce bowiem nie ma możliwości użyczenia osobowości prawnej. Skłoniło to do przyjęcia rozwiązania zbliżonego do rozwiązania belgijskiego, gdzie działalność na próbę jest formą szkolenia. Konieczne byłoby jednak uelastycznienie przepisów w zakresie zlecenia przez UP szkoleń jednostkom zewnętrznym. Szkolenia bowiem przewidziane w ramach projektu mają charakter bardzo zindywidualizowany i są dopasowane do konkretnych potrzeb uczestników projektu. Często przybierają formę imprez i praktyk branżowych, czy rozeznania rynku i pisania biznes planu. Według zaleceń UP szkolenia powinny mieć z góry określony czas, miejsce i tematykę, co w przypadku projektu CouveusePL było niejednokrotnie niemożliwe, dlatego też urzędy współpracujące z SWR w ramach projektu musiały przychylić się do uelastycznienia wymagań w stosunku do określania szczegółów planowych szkoleń (harmonogram mógł ulegać modyfikacjom).

4. Podsumowanie

Biorąc pod uwagę doświadczenia zebrane w trakcie realizacji projektu PI-PWP CouveusePL można wskazać na następujące dobre praktyki i rozwiązania uzyskane dzięki realizacji projektu:

1. Spośród różnych form aktywizacji osób bezrobotnych, wspieranie ich decyzji o rozpoczęciu prowadzenia samodzielnej działalności gospodarczej poprzez dofinansowanie lub przygotowanie merytoryczne jest jednym z najefektywniejszych działań służących zwalczaniu bezrobocia. Dobrze

- przygotowana do prowadzenia samodzielnej działalności gospodarczej osoba oznacza zwiększenie prawdopodobieństwa jej pozostania aktywnym na rynku pracy.
2. Zaadoptowany do warunków polskich model inkubatora działalności gospodarczej pozwala na efektywne wspieranie osób chcących samodzielnie rozpocząć działalność gospodarczą. Zindywidualizowane podejście do każdego z uczestników projektu, wraz z dostarczaniem mu wsparciem doradców powinno pozwolić na uzyskanie oczekiwanych efektów – trwałego prowadzenia samodzielnej działalności gospodarczej.
 3. Odpowiednio zaplanowany i kilkietapowy proces rekrutacji uczestników do projektu pozwala na zniwelowanie problemu braku motywacji i wizji funkcjonowania na rynku wśród wybranych uczestników. Pozwala na skupienie się na efektywnym doskonaleniu uczestników od strony zarządzania, sformalizowania własnego pomysłu na biznes i konieczności bycia elastycznym.
 4. Rozwiązania funkcjonujące w zakresie ekonomii społecznej za granicą pokazują z jednej strony możliwości ich przełożenia do warunków polskich, są szansą na poprawę sytuacji osób bezrobotnych w Polsce, z drugiej zaś, wskazują na konieczność dostosowania i uelastycznienia polskiego prawa w tym obszarze, umożliwiając tym samym szerokie stosowanie w praktyce sprawdzonych modeli wsparcia osób bezrobotnych.

Źródła (w kolejności cytowania):

- [1] Miesięczna informacja o podmiotach gospodarki narodowej w rejestrze REGON (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne); Biuletyn Informacji Publicznej GUS, http://www.stat.gov.pl/bip/389_5685_PLK_HTML.htm, 2013 r.
- [2] Bezrobocie rejestrowane I-II kwartał 2013 r.; Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013
- [3] Rynek pracy w województwie śląskim w 2011 roku; wyd: WUP w Katowicach, Obserwatorium Rynku Pracy, 2012
- [4] Wiśniewski Z. i inni: Efektywność aktywnej polityki rynku pracy w świetle badań empirycznych; Toruń 2011
- [5] Strategia wdrażania projektu innowacyjnego testującego „PI-PWP CouveusePL”; Wyd. Stowarzyszenie Wspólnoty Regionalnej, Katowice 2012